

ŽEMININKĀ

INTERVIU

Daug metu literatūruologs Pakalniškis Ričards (1935–1994) bendravo su poeto, vertiejo, žemaitiu poezijos patriarcho, žemaitiu pruzos ir poezijos permuosės antuologijos „Žemaičiai“ sodarituojų Anglickio Stasio (1905–1999). Sosėtėkos liuob užrašėnietė anuo prisėmėnėmus, i garsa joustas irasė daugībė interviu, katrus paskiau, padedams sava dokterėis, liuob šifrutė.

R. Pakalniškis planava parėngtė knėnga aple S. Anglicki ir anuo omžininkus. Tuo darba nepabėngė, nes diel klastingas lėguos onkstėi atsėsvėikėna so šiuo pasaulio. Lėka atskėrė planoutas parašitė knėngas fragmentā (savuotėškė eskizā). Vėns iš anū – aple lietuviu literatūras istuorėjuo sava rėški pėdsaka palėkusius žemininkus. Teksts parašits lietuviu kalbo.

POKALBIO, ĮVYKUSIO 1980 M.
RUGSĖJO 21 D. SU STASIU
ANGLICKIU, ŠIFRUOTĖ.

SPAUDAI PARENGĖ
LORETA SUNGAILIENĖ

S. A.: Žemininkai jau universitete sudarė gurpę, glaudžiai bendradarbiavo. Mūsų literatūroj jie palaikė Anglickio¹ liniją. Ne Antano Miškinio, ne ko kito. Žinoma, Vincas Mykolaitis-Putinas buvo priimamas kaip mokytojas. Esu lankęsis viename jų literatūros vakare. Kokiais ketursdešimt trečiaisiais, į pavasarį.

R. P.: Gal prisimat tą vakarą smulkiau?

S. A.: Aš juos prisimenu kaip studentų literatų grupę. Studentų grupių būdavo ir blankių – susirenka, pasikaito, išsiskristo. O šita grupė buvo labiau susilipdžiusi, turėjo savo veidą – mačernišką. Ta grupė ir surengė vakarą. Kokioj salėj – neatsimenu. Įspūdis buvo neblogas.

R. P.: Ką manote apie jų veiklą Antrojo pasaulinio karo metais?

Stasys ir Janina Anglickiai. Nuotrauka iš S. ir J. Anglickių giminės archyvo

S. A.: Yra žmonių, kurie nenutolsta nuo mūzos, nors ir sakoma: *Inter arma silent Musea*. Tas jų pasiryžimas man paliko gerą įspūdį. Aš tada ne visai gerai pasielgiau. Būtų gera buvę užmegzti su jais ryšį, nueiti pas juos, pasikalbėti. Gal jie to ir tikėjosi, bet aš to nepadariau. Vėliau dėl to trupučiuką gailėjausi. Kaip vėliau paaiškėjo, jie laikė save Anglickio krypties...

R. P.: Iš ko Jūs taip sprendžiat?

S. A.: Todėl, kad ir Vytautas Mačernis, ir jo draugai, na pagaliau ir Jūs praeitą kartą pademonstravote, kaip jie galvoja... Tai tikras faktas... [...] Gal aš klystu? Šitą teiginį galima paremti pačia kūryba. Kas čia bendra? Galiu pasakyti. Man atrodo, kad jiems būdingas toks anglickiškas gilesnis filosofinis mėginimas pažinti gyvenimą. Tai viena. Antra, polinkis į dideles, globalines temas. Čia taip pat anglickiška. Stilius, kalba – irgi anglickiška. Čia tokių nukrypimų į tautosaką ar lengvesnių elementų nesurasi. Daugiausiai nukrypstama į moksliskesnį stilių – tai taip pat anglickiškas elementas. Jų yra ir daugiau. Matai, reikalas čia toks. Aš visai nepretenduoju, kad jie būtų laikomi mano pasekėjais, nesakau, kad jie nieko savo nesukūrė. [...] Tikrai reiktų parodyti ryšį; tai istorinis dalykas. Reiktų patyrinti atsiminimus, laiškus.²

(Nukelta į 20 p.)

St. Anglickis —

Stasio Anglickio biustas.
Skulptorius Petras
Aleksandravičius.
Iliustracija iš leidinio
„Žemaičiai“ (Kaunas,
1938)

(Atkelta iš 29 p.)

R. P.: Ak, šitaip. Tada as nesupratau. [...] Taip taip taip. Bet ar Jūs neatrodo, kad Anglickio nelaimė yra ta, kad jis per tuos „Čiupikus“ per anskti pastraukė iš poezijos? Net ir karo metais jį galėjo greit užmiršti. Ypač jaunimas.

S. A.: Ne, tie dar atsiminė. Tas gal atsiliepė tik pokario metais. 1939 m. aš dar spausdinau eilėraščius periodikoje ir rašiau naujus eilėraščius. Tada dar nebuvau taip nutolęs nuo poezijos.

R. P.: Ar 1939 m. periodikoj pastebėjot naujoviškus Henriko Nagio eilėraščius?

S. A.: Aš to nebeprisimenu. Jis tada dar tebebuvo jaunutėlis.

R. P.: Kazys Bradūnas studentams pasakė: Nagys pirmas pradėjo rašyti laisvesnės struktūros eilėraščius. Turėjot pastebėti jo eilėraščius.

S. A.: Mano „Neringos elegijos“ verlibru parašyti žymiai anksčiau.

R. P.: Henrichas Nagys, Alfonsas Nyka-Niliūnas kurdami buvo itin reiklūs kalbos atžvilgiu. Nušlifuoti jų eilėraščiai. Jūsų poezija sodri, spalvinga, bet nešlifauta. Man ji patinka, bet aš įtariu, kad ano meto poetai tai galėjo laikyti proziškumu. Antai Aleksas Churginas

yra replikavęs, kad Jūsų poezija kenčia kalbos atžvilgiu. Prieškarinė poezija... Nežinau, bet man tai mįslė.

S. A.: Aleksas Churginas? Pirmą kartą girdžiu. Kur jis tai pasakė?

R. P.: Man. Gatvėje.

S. A.: Man atrodo, kad Aleksas Churginas tai perėmė iš Antano Miškinio. Atsikeršijimas...

Norėdamas man atsikeršyti, tai ko gero yra paleidęs Miškinis. Kaip žinai, Miškiniumi poezija – tik ketureiliai; taip jis pats rašo. O jei Aglickis iš pat pradžių veržėsi kitur? Elegijos... „Monado meilė“ Čia man įtaką darė vokiečių literatūra. Heinė labai man darė įtaką kuriant elegijas. Su Miškinium mes susitikdavom ir kai kur pasiginčydavom. Apie poeziją supratimą jis turėjo savotišką ir įsikalė į galvą, kad Aglickis jam gali būti konkurentas. Todėl jis slapta ir viešai veikė ta kryptimi – kritikuodamas dėl kabos. Na o mano kūryboje tai – tarmės dalykas.

R. P.: Ar Miškinis smerkė žemaičių tarmės dalykus?

S. A.: Ne, to nebuvo. Iš viso jis buvo nusistatęs prieš moksliškesnį, filosofiškesnį stilių. Jis manė, kad tai ne poezija. Pavyzdžiui, „Monado meilė“: „Velniai žino kas: jokių aukštaitiškų motyvų, kokia čia poezija?“

R. P.: Sakiau, kad esu pateikęs Kaziui Bradūnui anketą. Iš jo atsakymų kai kas turėtų paaiškėti.

S. A.: Labai gerai, kad tokį ryšį užmezgėt. Jis galės pasakyti, ką jie apie mane galvojo, rašydami savo pirmuosius kūrinius, arba kad ir ruošdami tą literatūros vakarą. Dėl visko galėtų atsiminti.

Tai štai... Jų kūriniuose taip pat buvo anglickiško stiliaus. Tada jau buvo „Didžioji kančia“. Tada kalba dar nebuvo nusistovėjusi, nebuvo tokių griežtų gramatikos reikalavimų, kaip dabar. Pavyzdžiui, dėl rimo, vaizdų tapybos. Net poezijoj būta nesklaidumų, netikslumų. Man atrodo, kad kiekvienas jaunuolis nuo to nėra apsaugotas. Paskui, laikui einant, reikia eilėraščius taisyti. Iš karto visai tobulai parašyti beveik neįmanoma.

R. P.: Na o kokia Jūsų nuomonė apie Kazį Bradūną?

S. A.: Jo kūrybos visuma labai didelė, plataus užmojo. Ką jis davė – svarbus faktorius mūsų literatūrai. Žiūriu į jį visiškai be kritikos; kad jam nėra ko prikišti ir dėl ko pakritikuoti. Tai suprantama. Jis gerokai nutolęs nuo mūsų darbinės poezijos. Ir kalbos atžvilgiu.

giu, ir tematikos, ir iš viso jo kūriniai atrodo tokie, lyg būtų kurti 1940-aisiais metais. O kas toliau mūsų literatūroje buvo, jam beveik įtakos nedaro. Kai kurios jo frazės, tapyba atrodo šaltoka ir gremėzdiška. Tai reiktų plačiau panagrinėti.

Gal susidaro baltrušaitiškas įspūdis? Kaip čia išeina – juk Kazys Bradūnas beveik mūsų laikų poetas? Paaiškinkit, kodėl keturiasdešimtųjų lygio...

R. P.: Ne tik keturiasdešimtųjų... Maždaug nuo trisdešimt penktųjų iki keturiasdešimtųjų.

S. A.: Matai, tada susiformavo ir žodynas. Jis giliai įsėdo poetui į širdį. Žemininkai tai išsinešė į užsienį, šiek tiek stipriau išreiškė.

R. P.: Gal tiesiog jų kūryboje nėra socialistinio klando? Šiaip jie ėjo preikin, nesustojo ties 40-aisiais...

S. A.: Kai skaitai jo eilėraščius – ar apie Gediminą, ar apie tą užiegos namą už vieškelio, ar dar ką, atrodo, kad tarsi tai parašyta trisdešimt penktais – keturiasdešimtais metais. Ypač tuose eilėraščiuose, kur jis dalinasi savo mintimis.

R. P.: Man tai staigmena. Gal Jūs norit pasakyti, kad žemininkai artimi anų metų Jūsų kūrybai?

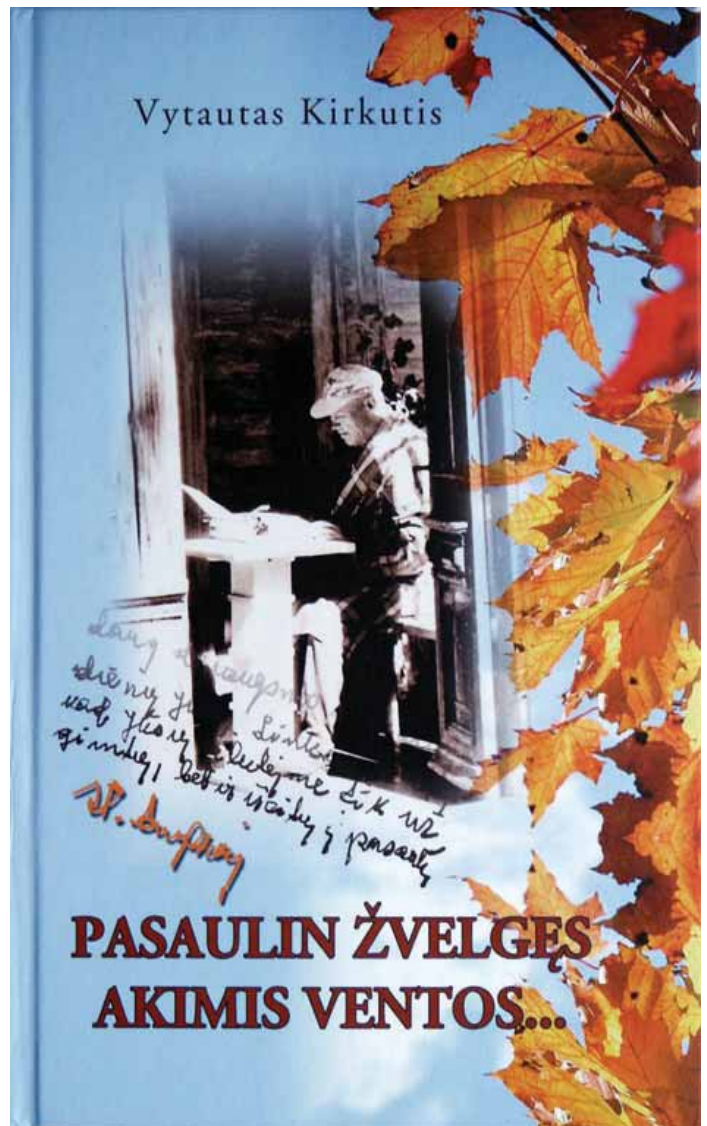
S. A.: Jei palyginsit dabartinį mano eilėraščių su mano paties trisdešimtųjų metų, ar su Bradūno kūryba, pamatysit. Man pačiam sunku pasakyti, kas čia atsitiko, bet ne toks, ir viskas; kažkas nauja (S. A. juokiasi), kita... Paimikit mano naujus eilėraščius, paskelbtus „Literatūroje ir mene“ ar „Pergalėj“. Žodis išauga iš žemės. Kas čia nauja, skirtinga? O vis dėlto nauja. Gal tai ne pateis Stasio Aglickio pramanyta? Pati poezija yra taip pakilusi. Jei paimsit ir kitų poetų kūrybą, vis tiek savo dvasia ir savo stiliumi ji vis tiek skiriasi nuo dabartinio Kazio Bradūno.

R. P.: Gal Jūs norit pasakyti, kad dabartinė lietuvių poezija modernesnė už išeivių poeziją? Taip mano Vytautas Rubavičius.

S. A.: Iš dalies ir taip. Matai, reikalas yra toks: ne tik mes turim mokytis iš Kazio Bradūno, bet ir Bradūnas iš mūsų.

R. P.: Tai įdomu. Įdomu, ką pasakys Bradūnas.

S. A.: Aš mat savy tą turiu. Aš kitaip negaliu. Jei rašau tokius eilėraščius kaip dabar, tai kas nors many-

Vytauto Kirkučio knygos „Pasaulin žvelgęs akimis Ventos“ (2005), parašytos apie Stasį Anglickį, viršelis

je yra atsitikę. Mechanškai nepadarysi. Veikia laikas, kalbos dvasia.

R. P.: Bradūno žodynas tebėra žemdirbio, jis atsižvelgia ir į Vakarų tradiciją.

S. A.: Žemdirbio sąvoka taip pat yra plati. Iš aštuoniolikto amžiaus pabaigos, iš devyniolikto ar dvidešimto amžiaus.

R. P.: O Bradūnas kokiam amžiui priklausytų?

S. A.: Aišku kokiam. Kada rašė, tam ir priklauso. O Vakarų poezija, ypač amerikiečių, anglų, žinoma, jiems darė įspūdį. Jie galėjo iš jos mokytis. Galėjo pasisemti filosofiškesnės tematikos, gyvenimo supratimo. Bet kalbos įtakos nėra.

(Nukelta į 22 p.)

Kuršėnų (Šiaulių r.) Stasio Anglickio vidurinėje mokykloje veikiančio Stasio Anglickio muziejaus ekspozicijos fragmentas (muziejus veikia nuo 2005 m.)

(Atkelta iš 21 p.)

R. P.: O kodėl susidaro gremėzdiškumo įspūdis? Gal tik istoriniai epigrafi? Juk jo eilėraščiai kompaktiški. Trumpasakiai.

S. A.: Trumpasakė kalba gali būti įvairių krypčių. Kol aš neturiu davinių, negaliu įrodyti. Aš turiu kitokią uoslę. Taip užuodžiu, ir viskas. Kai Bradūnas skaito, man atrodo, kad aš girdžiu trisdešimt septintųjų metų lietuvių poezijos eilėraščius. Ir viskas. Iš kur tai? Reikia panagrinėti. Man atrodo, amerikoniškos sąlygos jam darė įtaką.

R. P.: Arba jokios įtakos nedarė.

S. A.: Galėjo ir tas būti. Pasilikio prie to ir kūrė. Matai, dėl to jo negalima neigti, tik reikia panagrinėti.

R. P.: Grįžtant prie ano Itieratūros vakaro: iš kuklumo tada neužėjot ar dėl kokių nors kitų priežasčių? Po vakaro programos.

S. A.: Tokios minties, kad nereikia užteiti, iš anksto nebuvo. Aš tik suabejojau. Aš buvau atsiskyrėlis ir lengvai su kuo nors nesusidraugdavau. Aš žinau, pavyzdžiui, Miškinis, Brazdžionis po literatūros vakaro tuojau šokdavo prie tų, kurie renginyje buvo skaitę savo kūrybą, stengdavosi užmegzti ryšį su jais. Sakydavo: „O, man tas patiko! Va – taip! Ot, tu rašyk! Tu turi gabumų. Aš tau padėsiu!“ Ir taip toliau. Aš tos savybės neturiu. Aš tik pagalvojau, kad vis dėlto, ar anksčiau, ar vėliau teks su jais susitikti ir bendrauti.

INTARPAS:

Per pertraukėlę geriame kavą ir vėl grįžtame prie Bradūno temos. Dabar pokalbyje jau dalyvauja ir Janina Anglickienė. Šiek tiek šaipomes iš į Lietuvą atvykstančių išėivių.

– O vis dėlto pasilikti nenori. Nė už ką. Tyliai apibūdina, kas nepatiko. O nepatinka beveik viskas. Ir išvažiuoja, – sako Janina Anglickienė.

Stasys ir Janina Anglickiai 1995 m. Lietuvos rašytojų namuose, minint S. Anglickio 90 metų jubiliejų. Danutės Mukienės nuotrauka

– Ar Bradūnai turi pasistatę savo namus? – teiraujasi Aglickis. Ir abu sutaria, kad turi. Ir banke turi pasidėjęs; kaip ir visi kiti amerikoniai. Ko jis pasiliks?

– Kad taip būtų Bradūnas pokary mokykloj padirbėjęs – kokiam Pilvišky. Įdomu, ką būtų užgyvenęs? – vėl rūpinasi Anglickis. – Įdomu, kas vertingiau – Amerikoje paplasnoti, ar čia, Lietuvoje, padirbėti? Kas labiau išliks?

– Sakau, Lietuvai jau Kazio Bradūno kūryba – didelė dovana.

– O kur kiti jo darbai? Ką jis nuveikė?

Laikraščius ir knygas, sakau, redagavo. Ir jaučiu: argumentas ne itin svarus.

Anglickis gerai nusiteikęs. Juokauja. Po kokios nors pauzės atsidūsta:

– O žiūrėk: prie vieno taikos stalo taip ir nesusėdom!

(Užrašyta iš atminties, grįžus namo)

¹ Stasio Anglickio – red. p.

² Čia S. Aglickis priekaištuoja man, kam aš savo straipsnyje apie Kazį Bradūną iš kitų poetų išskyriau tik A. Miškinį, užmiršau S. Aglickį. Pasakiau, kad jis ne taip suprato. K. Bradūnas ir jo draugai nenorėjo būti Aisčio ir Miškinio epingomis... – R. P. pastaba.